

TERÖRİZM KAYNAKLI TEHDİTLERDE İSTİHBARAT KURUMLARININ TEHDİT DEĞERLENDİRMESİ: GELENEKSEL YAKLAŞIM

Talha ÖVET*

Öz

İstihbarat kurumlarının ana görevlerinden en önemlisi tehdidin tanımlanması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesidir. Singer tarafından tanımlanan tehdit değerlendirme modeli istihbarat literatürü ve istihbarat uygulaması içerisinde temel konsepttir. İki parametrelidir (niyet ve kapasite) bu model, hem devlet temelli hem de terörizm temelli tehditleri değerlendirmek için istihbarat kurumları tarafından kullanılan geleneksel yaklaşımdır. Tehditlerin doğası ve karakteristiğinde anlamlı ve önemli değişiklikler olmasına rağmen, tehditleri değerlendirmek için kullanılan bu geleneksel yöntem çok az değişikliğe uğramıştır. Bu makalenin temel argümanı, istihbarat kurumları tarafından kullanılan bu geleneksel yöntemin terörist örgütlerden kaynaklı tehditleri değerlendirmede çok basit kaldığıdır. Bu çalışma, istihbarat analizindeki geleneksel ve ana yaklaşımı analiz etmekte olup iki parametrenin de önemli olduğuna, fakat terörist örgütlerin tehdit değerlendirmesinde yetersiz kaldığına vurgu yapmaktadır. Terörizm tehdidinin değerlendirmesindeki analitik problemi göstermek için 9/11 terör saldırısı eleştirel bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: *İstihbarat, İstihbarat Analizi, Tehdit, Tehdit Değerlendirmesi, Terörizm.*

INTELLIGENCE AGENCIES' THREAT ASSESMENT ON TERRORISM- BASED THREATS: TRADITIONAL APPROACH

Abstract

The most important task of intelligence agencies is the identification, analysis and assessment of the threat. The model of threat assesment described by Singer is a foundational concept within intelligence literature and practice. This model with dual-parameter (intention and capability) is the traditional approach used by intelligence agencies to asses both state-based threats and terrorism-based threats. Despite meaningful and important changes in the nature and charecteristics of the threats, this conventional method to assesing threats has undergone little modification. The main argument of this article is that the conventional model used by intelligence agencies is too simple to asses threats from terrorist organizations. This study analyses a traditional and main approach to intelligence analysis and highlights that both parameters are significant but weaknesses in assesing terrorist organizations' threat. 9/11 terror attack was critically examined to show the analytical problem of the terrorism threat assesment.

Keywords: *Intelligence, Intelligence Analysis, Threat, Threat Assessment, Terrorism.*

* Dr., Banjul/Gambiya İçişleri Müşaviri, e-posta: akadem25@yahoo.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3697-9700>

GİRİŞ

İstihbarat kurumlarının¹ en önemli görevi, ulusal güvenliği tehdit etmesi muhtemel tehditlere karşı erken uyarı sağlamaktır. Bu nedenle istihbarat kurumları sürekli tehdit analizleri yaparlar. Yaptıkları analizlerde olası tehditlerin yeri, zamanı, boyutları ve karakteristiklerine ilişkin tahminler yürütürler. Yapılacak saldırının ayrıntılarına ilişkin her şeyi bilmeleri mümkün olmasa da olabildiğince çok bilgi elde ederek karar vericileri zamanında ve doğru bir şekilde bilgilendirmeye çalışırlar.

Her ülkenin savunma önlemleri vardır. Ancak her tehdide karşı ayrıntılı savunma tedbirlerinin alınması yüksek maliyetler gerektirir. Çok güçlü ekonomiye sahip ülkeler dahi bunun altından kalkamazlar. Mutlak güvenlik sağlamak mümkün olmadığından dolayı istihbarat kurumları tarafından yapılan ikazlar neticesinde en azından devletlerin savunma sisteminin hazırlıksız yakalanmaması sağlanır (Davis, 2007: 3). Terörizmin dinamik yapısı sistematik ve metodolojik tehdit değerlendirmesine dayalı bir istihbarat stratejisi gerektirmektedir. Terörizmle mücadelede atılması gereken ilk adım tehdidin tanımlanması ve terör tehdidinin doğru değerlendirilmesidir. Tehdidin tanımlanması ve doğru değerlendirilmesi ise istihbaratın var olma nedenidir.

İstihbarat analizinin temel prensibi ‘düşmanın’ kapasite ve niyet parametreleridir. Tehdit; *kapasite* ile *niyetin* çarpımıdır. Parametrelerden biri sıfır olunca tehdit de sıfır olacaktır (Butler, 2004: 14-5).

Dünyadaki tüm halkların ve devleti yönetenlerin terörle mücadelede istihbarat kurumlarından beklentileri fazladır. Çünkü halklar kanlı terör saldırılarına şahit olmakta ve kanlı terörün mağduru olmaktadırlar. Hükümetler ise istihbaratı bilgilenmek, karar vermek ve ellerindeki kaynakları yönetebilmek için kullanırlar. Bu beklentileri karşılaması beklenen istihbarat kurumları üzerindeki yük günümüzde daha da artmış ve artmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada, terörle mücadelede istihbarat kurumlarının tehdit değerlendirmesi ele alınacaktır. Öncelikle, hem Soğuk Savaş döneminden beri uygulamada ve literatürde temel yaklaşım olan geleneksel ‘Singer modeli’ açıklanacak, hem de bu yaklaşıma getirilen eleştiriler ile yeni yaklaşımlar ele alınacaktır. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra geleneksel yaklaşım ne

¹ Bu makalede istihbarat kurumları ile devletlerin istihbarat teşkilatları ile kolluk kuvvetlerinin istihbarat başkanlıkları / daire başkanlıkları kastedilmektedir.

kadar eleştirilse de ortaya koyduğu parametreler; **kapasite ve niyet**, temel parametreler olmaya devam etmektedir.

Singer'ın tehdit değerlendirme modeli Soğuk Savaş döneminde devletlerin oluşturduğu tehdidi değerlendirmek için yapılan bir modeldir. Tehditlerin doğası ve karakteristiğinde anlamlı ve önemli değişiklikler olmasına rağmen, tehditleri değerlendirmek için kullanılan bu geleneksel yöntem çok az değişikliğe uğramıştır. Bu makalenin temel argümanı, istihbarat analizcileri ile istihbarat literatürü tarafından kullanılan bu geleneksel yöntemin terör örgütlerinden kaynaklı tehditleri değerlendirmede yetersiz kaldığıdır. Bu çalışmanın amacı, Singer modelinin yanlış veya doğru olduğunu ispatlamak değil terör örgütlerine uygulandığında bu modelin sınırlılıklarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda; makalenin ilk bölümünde tehdit ve tehdit değerlendirme kavramları ele alınmıştır. Daha sonra tehdit değerlendirmesine yönelik geleneksel model ile farklı yaklaşımlar incelenmiş ve terör örgütlerinin kapasite ve niyet ölçümünün nasıl yapılacağı ile terör olaylarında uyarı göstergelerinin neler olduğu ortaya konulduktan sonra konuyu daha iyi anlamamız için örnek olay çalışması yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise, örnek bir tehdit ve risk değerlendirme modeli ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1. TEHDİT VE TEHDİT DEĞERLENDİRMESİ KAVRAMLARI VE ONTOLOJİSİ

Tehditler bertaraf edilmeden güvenliğe kavuşulamaz. Korunmak istenen şey ya da değer karşısında gelişen her tür olumsuzluk ise bir tehdit olarak algılanabilir. Bunun dışında tehditlerin yoğunluk derecesini belirten risk ve tehlike kavramları da güvenlik kavramının dikotomisidir (Birdişli, 2014: 18).

Eğer tehditten bahsediliyorsa, birşeye karşı tehdit algısı vardır. Birşeye tehdit yoksa, tehdit algısı da olmayacaktır. İstihbarat analizcisi için tehdidin ne olduğu ve neyin/kimin tehdit edildiğini bulmak önemlidir. Kimin veya neyin tehdit edildiğini anlamadan yapılan analiz de sonuçsuz bir analiz olacaktır.

Tehdit, bir devlet, toplum veya bireyin hayatına ya da sahip olduğu değerlere yönelik olumsuz sonuçlar doğurma potansiyeli olan olaylardır (Krahmann, 2005: 4). İnsanlar ve örgütler bir hedefe zarar verebilecek hem kapasiteye hem de niyete sahipse bir tehditte bahsedilebilir (Willis vd., 2005: vi).

Tehdit değerlendirme ise, belirlenen hedeflere şiddet yöneltme kapasitesi olan varlıkları tespit etmek ve değerlendirmek için yapılan araştırmaya ve operasyona yönelik faaliyettir (Zierhoffer, 2014: 51).

Tehdidin ontolojisini ortaya koymak için güvenlik kavramında olduğu gibi taksonomi metodunu uygulamak önemli bir yaklaşım olacaktır. Buzan, Waever ve Wilde güvenlik analizini tanımlarken taksonomiye kullanmışlar ve güvenlik analizinin 3 belirgin aktörü olduğunu söylemişlerdir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 36):

- *Başvuru (referans) Nesnesi (referent object)*; tehdit edilen ve korunmaya ihtiyaç duyan kimse,
- *Güvenlikleştirici Aktörler (Securitizing Actors)*; bir şeyin-bir başvuru nesnesinin-varoluşsal olarak tehdit edildiğini ilan ederek meseleleri güvenlikleştiren aktörler,
- *İşlevsel Aktörler (Functional Actors)*; 5 politik sektörün (askeri, çevresel, ekonomik, sosyal, politik) dinamiklerini etkileyen aktörler.

Güvenlikleştirici aktör, referans nesnesinin bekası için herhangi bir olayı varoluşsal tehdit olarak sunarsa, burada söz konusu olay güvenlik sorunu olarak tanımlanır.

Buzan, Waever ve Wilde'in güvenlik analizi için kullandıkları taksonomiden etkilenen Vandeeper (2011: 55) bu taksonomi yaklaşımını tehdit değerlendirmesine uyarlamıştır:

- *Referans*; tehdit edilen kimse veya nesne,
- *Analizci*; 'tehdit belirleyicisi' (Güvenlikleştirici Aktörlerine benzer) olarak çalışır,
- *Tehdit aktörü*; analizci tarafından referansı tehdit ettiği değerlendirilen aktör.

Geleneksel güvenlik yaklaşımında, tehdidin 'referansı' devlettir. Sonraki yaklaşımlarda ise, devletin çıkarları ile sınırları içindeki veya dışındaki vatandaşlarını korumak ve aynı zamanda devlet dışı aktörlerin olduğu görülmektedir. Vandeeper'in kullandığı taksonomi metodunda tehdit değerlendirmesinde, tehdit eden kişi, örgüt veya devlet; tehdit edilen aktör ve bunları belirleyen bir istihbarat analizcisi bulunmaktadır.

İstihbarat analizcisi, referans nesnesinin bekası için herhangi bir aktörü tehdit olarak değerlendirirse, söz konusu tehdit aktörü artık güvenlik sorunu olarak tanımlanacaktır.

2. TEHDİT DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

2.1. Geleneksel Yaklaşım: Kapasite ve Niyet

İstihbarat analizcileri ve istihbarat alanında çalışma yapanlar birkaç değişikliğe rağmen Singer'ın tehdit değerlendirme modeline dayalı analizler yapmaya devam etmektedirler (Segell, 2004: 224). David Singer, 1958 yılındaki 'Tehdit Algısı ve

Silahlanma-Gerilim İkilemi-*Threat perception and the armament-tension dilemma*' çalışmasında ulusal güvenliğe oluşacak tehdit ve tehdit algısının kapasite ve niyet parametrelerinden oluştuğunu belirtir (Singer, 1958, 94). Singer matematiksel olarak tehdidi şöyle formüle eder: *Tehdit Algılaması=Hesaplanmış Kapasite x Hesaplanmış Niyet* (Singer, 1958: 94).

İstihbarat analizcisinin en önemli görevlerinden birisi, düşmanın siyasi niyetlerini ve askeri kapasitesini ölçmektir. Analizcinin karar vericiler için tehdit değerlendirmesi yapabilmesi için siyasi niyet ve askeri kapasite ile yatıp kalkması gerekir (Russell, 2010: 375). Walter Laqueur (1993: 116) "...Amerikan istihbaratının en önemli konusu Sovyet ordusunun *kapasitesi ve niyetleridir...*" demektedir. Joshua Sinai (2006:103 [web]) de Singer'a benzer olarak bir terör örgütünün eylem yapma potansiyelini "Niyet + Kapasite = Tehdit" olarak formüle eder.

Richard Betts (1998) ise, "*Tehdit, niyetle kapasitenin çarpımından oluşur. Eğer biri sıfırsa tehdit de sıfırdır. Örneğin, Fransa ve İngiltere'nin ABD'nin düzinelerce şehrini yakıp kül edecek kadar askeri kapasitesi vardır. Ama, ABD bunun üzerine endişelenerek vakit harcamaz. Çünkü Londra ve Paris'in bunu yapacak niyetleri olmadığını bilirler. Fakat Libya ve İran söz konusu olduğunda durum farklıdır. Çünkü bu ülkelerin ABD'ye nükleer füze atmaları için onlarca sebep vardır.*" diye ifade etmektedir.

Singer'ın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iki kutuplu dünyada ortaya koyduğu bu model; istihbarat analizcileri, güvenlik çalışanları ve karar vericileri tarafından dikkate alınan bir yaklaşımdı. İki kutuplu dünya düzeni analizcilere tehditleri analiz etmede ve değerlendirmede bir çerçeve oluşturmaktaydı (Vandeep, 2011: 27).

Singer'ın modelinin istihbarat kurumlarında baskın model olmasının sebebi, basit olması ile eğitimlerde anlaşılabilir olmasından kaynaklanmaktadır. İyi dizayn edilmiş bu modelle işe yeni başlayan istihbarat görevlisi bilgi toplamaya ve istihbarat analizi yapmaya kolayca adapte olabilmektedir (Segell, 2004: 224-25).

Singer'ın oluşturduğu bu geleneksel model son derece anlalışı ve pratik bir modeldir. Fakat Soğuk Savaş dönemi istihbarat ortamı ile günümüz istihbarat ortamı birbirlerinden çok farklıdır. Soğuk Savaş dönemi istihbaratı pazıl çözmek gibi tümevarım şeklindedir. Analizdeki eksiklikler bulunmaya çalışılarak (diğer ülkelerin ordusundaki tank, roket, silah ve asker sayısı, ilgili devlet başkanının açıklamaları gibi) tehdit değerlendirilmesi kolayca tamamlanmaktaydı. Günümüz

güvenlik ortamı ise çok daha farklı bir yapıdan oluşmaktadır. Çünkü faaliyetlerini gizli yürüten, dünyanın her yerinde faaliyet gösterebilen ve kural tanımayan devlet dışı unsurlar hakkında bilgi toplamak, bilgilerin doğruluğunu teyit etmek ve kesin bir hükme ulaşmak çok zordur. Bu durum ise istihbarat kurumlarının işini daha da zorlaştırmakta ve üzerlerinde daha çok baskı oluşturmaktadır.

2.2. Geleneksel Tehdit Değerlendirmesi Modeline Yapılan Eleştiriler ve Yeni Yaklaşımlar

Geleneksel güvenlik anlayışının dar ve sınırlı yapısı, klasik güvenlik formülünün de çerçevesini çizmiştir: “*Tehdit = kapasite x niyet*”. Ancak bu formül, teoride olmasa bile uygulamada büyük sorunlar içermiştir ve hala içermektedir. Zira devletlerin niyetleri, Hobbesyen bir anlayışla çoğu zaman “kötü” olarak varsayıldığından tehdit hesaplamaları salt kapasite üzerinden yapılmakta ve geleneksel güvenlik yaklaşımı, aktörleri ister istemez “güvensizlik sarmalına” götürmektedir. Nitekim ABD ve SSCB, Soğuk Savaş yıllarında ulusal güvenlik hesaplarını sadece birbirlerinin kapasitelerine dayandırmışlar ve birbirlerini sürekli güvensizliğe iterek, güvenliklerini aslında karşılıklı güvensizlik üzerinden tanımlamışlardır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 12).

Singer’in modeli devlet temelli tehditleri değerlendirmek için dizayn edilmiş ve özellikle diplomatik ile askeri istihbaratta faydalı olmuştur, fakat devlet dışı aktörlerin tehdit değerlendirmesindeki başarısı için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Devlet dışı aktörler ile güvenlik ortamı tam olarak analiz edilemezse, niyet ve kapasitelerini tahmin etmek de kısmen belki de tamamen yanlış olacaktır (Segell, 2004: 224; Vandeeper, 2011: 74).

Singer’in devlet temelli tehditlere karşı oluşturduğu modelin filizlendiği güvenlik ortamı ile şu anki güvenlik ortamı çok farklıdır. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle, güvenlik tehdidi bir hayli askerileşmiş cepheleşmeden tahmin edilmesi güç devlet dışı aktörlere kaymıştır (Layton, 2007: 37). Soğuk Savaş döneminde tahmin edilebilir bir düşman vardır ve ilk ve son savunma hattı ordudur; şimdi ise bu görev istihbarat kurumlarına aittir (Zegart v.d, 2007: 21).

Yeni güvenlik ortamı ‘stratejik farklılık (stratejik heterogeneity)’ olarak da tanımlanmaktadır (Lyon, 2004: 15). Bu teze göre, karar vericilerin, güvenlik ve istihbarat çalışanlarının tek önceliği devletler değildir. Yani, istihbarat çalışanları için devlet eksenli tehditler halen stratejik önceliğe sahipken, devlet dışı aktörler de en az devletler kadar stratejik önceliğe sahip olmuşlardır.

Soğuk Savaş döneminde terörizm çoğunlukla devletten devlete yönelmekte idi. Bu nedenle de önlenmesinde devletler belirleyici bir rol oynuyordu. Ancak terörün küreselleştiği, bağımsızlaştığı ve yıkıcı gücünün arttığı günümüzde terörlü mücadele edenler daha farklı ve karmaşık bir ortamla karşı karşıya bulunmaktadır. Terör örgütleri için şeffaf ve bir bütün olan dünya, mücadele edenler için ise parçalı ve engeller ile dolu bir hal almıştır (Özcan, 2003: 98-100).

Literatürde, geleneksel yaklaşımı yetersiz gören temel yaklaşımlardan birisi **'Hassasiyet (Vulnerability) Yaklaşımı'dır**. Hassasiyet yaklaşımına göre, devletlerin terör örgütlerine karşı hassasiyetlerinin artmasının nedeni tehdidin açıkça tanımlanamamasıdır. Brian Jenkins (2006: 151), teröristlerin hareketlerini anlamının zor olmasından, teröristler hakkında istihbarat elde etmenin kolay olmamasından ve teröristlerin eylem yapabileceği hedeflerin sınırsız olmasından dolayı terörizm tehdidinin analizinin kolay olmadığını söyler. Bu belirsizlikler geleneksel değerlendirmelerden hassasiyet temelli değerlendirmelere yönelmeye sebep olmuştur. Hassasiyet yaklaşımının üç parametresi vardır; *terörist riskini değerlendirmek, tehdit ve sonuçtur* (Willis ve diğerleri, 2005: 5-11).

Hassasiyet yaklaşımının odak noktası risk değerlendirmesidir. Yani geleneksel yaklaşım tehdit aktörüne yoğunlaşırken, hassasiyet yaklaşımı tehdit edilen aktöre (devlet, kritik tesisler ve vatandaşlar gibi muhtemel hedefler) yoğunlaşmaktadır. Hassasiyet yaklaşımını savunanlar, istihbarat kurumlarının hassasiyetlerden daha çok tehditlere odaklanmasını eleştirirler (Jenkins, 2006: 152; Willis ve diğerleri, 2005: 11).

Richard Pilch (2004: 208), ABD'ye yapılacak bio-terörist saldırı tehdidini değerlendirmek için şu modeli oluşturmuştur: $Tehdit = Hassasiyet \times Kapasite \times Niyet$. Pilch'e göre, potansiyel hedef belirlendiğinde hassasiyet değerlendirmesi daha etkili yapılır. ABD, bio-terörist saldırıya karşı hassastır ve niyet kesin bir şekilde belirlenemez, o yüzden tahmin edilmelidir (Pilch, 2004: 210). Pilch (2004: 211), hassasiyetin en zayıf yönünün potansiyel hedefin spesifik belirlenmesinden çok genel belirlenmesi olduğunu söyler (New York metrosu yerine tüm New York şehri gibi).

Teknolojinin ve mühendisliğin gelişmesiyle, insanlar toplu bulunulan alışveriş merkezleri, metro, tren, uçak, gemiler, köprüler gibi yerleri kullanmaktadırlar. Aynı zamanda ekonomik değeri olan yerler de çoğalmıştır; boru hatları, limanlar, rafineriler, nükleer santraller gibi. Dolayısıyla bu yerler terörist saldırıların hedefi haline gelebilmekte, hassasiyet yaratmakta ve insanları savunmasız bırakmaktadır

(Jenkins, 2006: 151; Black, 2004: 16). Analiz edilmesi zor olan terör örgütlerinin kapasite ve niyetlerine odaklanmak yerine teröre karşı hassas yerler belirlenmeli ve gerekli tedbirler alınmalıdır.

Tehdidi değerlendirmede diğer bir yaklaşım ise '**ortamsal (environmental) yaklaşımıdır**. Ortamsal yaklaşım, 'hem tehdide açık olan aktörleri ve tesisleri hem de muhtemel tehdidi beraber değerlendiren daha kapsayıcı bir yaklaşıma gerek vardır', teziyle ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımda, hem tehdit edilen aktörler hem de tehdit eden aktörler geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir.

Bill Flynt (2000: 13-21), Singer'ın modelini güvenlik ortamı (security environment) içinde ele almaktadır. Flynt'in sunduğu güvenlik ortamı modeline göre 3 unsur vardır: *tehdit*, *ortam* ve *öz (self)*. Bu modelde; **tehdit**, tehdit eden aktörü; **öz** ise tehdit edilen aktörü işaret etmektedir. Flynt'e (2000: 21) göre diğer iki unsura (ortam ve öz) göre tehdidi anlamak oldukça zordur. Tehdidin detaylarına odaklanmak yerine, hem tehdit eden hem de tehdit edilen aktörlerin beraber yaşadıkları karışık güvenlik ortamı birlikte ele alınmalıdır (Flynt, 2000: 21-24). Önemli olan ulusal, bölgesel ve küresel güvenlik ortamını birlikte değerlendirmek ve tehditler birer risk haline gelmeden gerekli tedbirleri almaktır.

Tehdit aktörleri ile tehdit edilen aktörler aynı tehdit ortamlarında yaşamaktadırlar. Tehdit ortamı çok geniş bir alan olduğu için önemli olan tehdit alanını daraltmaktır. Küreselleşme ve bilgi devrimi tehdidin her yerde olabileceği bir durumu yaratmıştır. Dolayısıyla, tehdit aktörleri ile tehdit edilen aktörler aynı ortamda doğar ve gelişirler. Önemli olan tehdit aktörlerinin yetiştiği bu ortamı ele almak ve terörün geliştiği ortamı yok etmektir (Vandeeper, 2011: 150-153).

Ortamsal yaklaşım, terör örgütlerinin niyet ve kapasitelerinden öte gelecekteki muhtemel tehditlere ve bunların önlenmesine yoğunlaştığından literatürde farkındalık yaratan geniş bir perspektif sunmuştur.

Literatürde ele alınan diğer bir parametrenin ise **fırsat** olduğu görülmektedir. Singer'ın geleneksel modeline fırsat parametresi ilave edilerek yeni bir model geliştirilmiştir: $Tehdit = Kapasite \times Niyet \times Fırsat$ (Vandeeper, 2011: 76). Fırsat, bir hedefe başarıyla saldırmak için uygun zaman ve alana sahip olmaktır. Niyet ve kapasite ile hassasiyet parametrelerinin aksine, fırsat parametresini değerlendirmek bizim dışımızdaki zaman ve alanla ilgilidir. Niyet, kapasite ve hassasiyeti tam anlamıyla anlamadan, fırsat parametresini değerlendirmek sınırlı bir şekilde olacaktır (Vandeeper, 2011: 77). Kapasite ve niyet analizinden sonra hassasiyet analizi yapılarak gerekli önlemlerin alınması ve terör örgütlerine eylem yapmaları

için fırsat tanınmaması gerekir. Kapasitesi ve niyeti olan terör örgütü, hassasiyet yakaladığı zaman eylem yapma fırsatını kullanacaktır. Aslında, Singer'in modeline fırsat parametresini eklemek, bir nevi Hassasiyet Yaklaşımını matematiksel bir hale getirme çabasıdır.

Boaz Ganor (2002: 47), terörizmin, saldırı için motivasyon (niyet) ve eylem yapmak için operasyonel kapasite olmak üzere iki faktörden oluştuğunu söyler. Michael Ronczkowski ise (2004: 109), "tehdit değerlendirme birçok faktör içerir. Terörist grupların niyetleri, geçmiş aktiviteleri ve kapasiteleri en önemli üç tanesidir." demektedir. Literatürde bazen niyet yerine motivasyonun da kullanıldığı, bazen de bu parametrelere devletlerin veya terör örgütlerinin yapmış oldukları geçmiş eylem ve olayların da parametre olarak alındığı görülmektedir.

Singer'in modeline yeni parametreler eklemek akla şu soruları getirmektedir: *Kaç parametre eklemek yeterli olacaktır? Hangi noktaya kadar parametre eklemek modeli daha faydalı veya faydasız hale getirir?* Aslında Singer'in modeline yeni parametreler eklemek yeni bir model yaratmak değil, modeli genişletmektir. Tehdidin kendisini, niyetini, kapasitesini ve kendi hassasiyetimizi tanımlamadan ekleyeceğimiz parametreler modele katkı sağlamayacak, analizi çıkmaz bir noktaya getirecektir.

Yeni yaklaşımların hepsinin, aslında geleneksel yaklaşıma karşı muhtemel alternatifler önerme çabaları olduğunu söyleyebiliriz. Terör örgütlerinin tehdit değerlendirmelerine daha kapsamlı bir bakış sunmuşlardır. Hassasiyet yaklaşımı tehdit edilen aktörleri ve riski esas alır. Ortamsal yaklaşım; küresel, bölgesel ve ulusal seviyede tehdidin zamanını, mekânını ve ortamını tanımlayarak tehdit edilen aktörleri korumaya odaklanır ve tehdit aktörlerinin çıktığı ortamla mücadeleyi esas alır. Yeni yaklaşımların ortaya çıkması tehdiye odaklı geleneksel yaklaşımı ihmal etmek anlamına gelmeyecektir, hepsi daha iyiye ulaşmak için yapılan çabalardır. Fakat yine de tehdit değerlendirmesinde *kapasite ve niyet* ana parametreler olmaya devam etmektedir.

3. TERÖRİZM TEMELLİ TEHDİTLERDE TEHDİT DEĞERLENDİRMESİ

3.1. Terör Örgütlerinin Kapasitesinin Ölçümü

Bir istihbarat analizinin amacı, güncel veya muhtemel tehditler hakkında bir yargıya varmak için toplanan bilgilerin analiz edilmesi ve değerlendirilmesidir. Kapasite parametresi ise, bu analizin yapılmasında merkezi rol oynayan en önemli parametredir.

Terör örgütlerinin şu ana kadar yaptıkları eylemler dikkate alındığında (DAEŞ hariç), terör örgütlerinin düzenli bir orduya ve bir ordunun sahip olduğu bütün konvansiyonel silahlara ihtiyaç duymadığı gözlemlenmektedir. Bu durum şu soruyu akla getirmektedir: *devletlerin kapasitelerini ölçmek için kullanılan yöntemler terör örgütlerinin kapasitelerini ölçmek için de kullanılabilir mi?*

İstihbarat analizcilerinin önüne hergün çok sayıda bilgi gelmektedir. McConnell'e (2007: 53) göre, ABD istihbarat topluluğu² hergün 1 milyarın üzerinde bilgi toplamaktadır; bu kadar çok sayıda gelen bilgi, analizcinin yangın söndürme hortumundan su yudumlamasına benzer. Soğuk Savaş döneminde gizli kaynaklardan elde edilen çok az bilgi ile devlet temelli tehditler analiz edilmeye çalışılırdı. Bugün, çok sayıda kaynaktan gelen (gizli kaynaktan gelen bilgi çok az) çok sayıda bilgi ile devlet dışı aktörlerin tehditlerini analiz etmek çok zor bir hal almaktadır (Treverton, 2009: 2). İstihbarat analizcisi için diğer bir zorluk ise, terör örgütü homojen bile olsa, faaliyetleri, coğrafyaları, araçları, gelir yolları çok uluslu olabilmektedir. Bu durumda, bir grup terörist ilan edildiğinde söz konusu bağlantılar da mücadele alanına dâhil olmakta, yani büyüyüp çetrefilleşmektedir (Dedeoğlu, 2014: 183).

Öncelikle, istihbarat analizcilerinin ve karar vericilerin endişe ettikleri en önemli konulardan birisi terör örgütlerinin kitle imha silahlarının (KİS) kullanıp kullanmayacaklarıdır. Artan teknoloji kullanımı ve KİS'lerin kolayca elde edilebilir olması terörizmin daha fazla kitlesel ölümlere yol açacak yetenek kazanmasına neden olmaktadır (Özcan, 2003: 96). Terör örgütlerinin KİS'leri temin edip edemeyecekleri, geliştirip geliştiremeyecekleri ve kullanıp kullanamayacakları halen tartışma konusudur. Terör örgütlerinin KİS kullanıp kullanamayacaklarını ve böyle bir kapasitelerinin olup olmadığını ölçmek ise zor bir görevdir.

ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından 31 Temmuz 2012 tarihinde yayımlanan "2011 Ülkeler Terörizm Raporu"nun dördüncü bölümü KİS ile terörizm tehdidi ile ilgilidir. Rapora göre terör örgütlerinin KİS ile eylem yapma konusunda *niyetleri* vardır ve bu yönde çaba harcamaktadırlar. Rapora göre, KİS yapımı için gerekli malzemelerin ikiz kullanım özelliğinden dolayı yanlış ellere geçmesini önlemek için alınan tedbirler yetersiz kalmaktadır (Country Reports on Terrorism 2011, [web]).

² ABD'de istihbarat görevi olan tüm kurumların hepsine birden 'istihbarat topluluğu-intelligence community' denilmektedir.

En etkili ve önemli KİS şüphesiz nükleer silahlardır. Nükleer silah geliştirmek devletler için bile kolay bir iş değildir. Terör örgütlerinin nükleer silah temin etmesi veya geliştirmesi imkânsız olmasa da pek mümkün gözükmemektedir. Daniel Gressangi (2004: 86-87), terör örgütlerinin, yüklü miktarda nakit para, ileri teknoloji, tesis imkânı ile uygun ve güvenli bir yer temin etmelerinin zor olacağından nükleer silaha sahip olmalarının imkânsıza yakın olduğunu söyler. Dolayısıyla terör örgütlerinin bir nükleer silaha sahip olma kapasitesinin gözlemlenebilir ölçümü onları geliştirmekten çok satın alma veya çalma yoluyla sahip olmalarıdır.

KİS ile ilgili diğer bir kapasite ise, terör örgütlerinin kimyasal veya biyolojik silah geliştirme kabiliyetlerinin olup olmadığıdır. Kimyasal ve biyolojik silah geliştirmek için gerekli olan malzeme ve bilgi çok pahalı değildir, geliştirmesi kolaydır ve gerekli malzeme kolayca temin edilebilir. Kimyasal silah kapasitesini ölçmenin önündeki en büyük engel, kimyasal silahı üretmek için kullanılan teknolojinin ve malzemenin “çift kullanımlı” olmasıdır (O’Brien, 2000: 55). Bu nedenle de ihtiyaç duyulan malzeme piyasadan kolayca temin edilebilir.

Kimyasal silahın terör saldırılarında daha önce kullanıldığı bilinmektedir. 1995 yılında Japonya’da yapılan eylemde sinir gazı kullanılmış ve bu saldırılarda güvenlik ile sağlık ekiplerinin müdahalelerde nasıl zorlandıkları görülmüştür. 1995’te Tokyo’da yapılan bu saldırıda 12 kişi ölmüş, 5000’den fazla kişi yaralanmıştır. Japonya’nın elindeki tıbbi malzeme ve olanaklar yetersiz kalmıştır (Seto, 2001:1-4).

Kimyasal silah gibi terör örgütlerinin biyolojik silah kapasitelerini ölçmek de ikiz kullanımdan dolayı oldukça zordur. Çünkü biyolojik silahlarda kullanılan malzemeler de aynı zamanda, tarım, ilaç ve aşı sanayiinde kullanılmaktadır. Örneğin, biyolojik silahlardan en çok bilinen şarbondur. 2001’de 11 Eylülden yaklaşık 2 hafta sonra El Kaide, Amerikalı siyasetçi ve gazetecilere şarbonlu mektuplar göndermiş, 5 kişi hayatını kaybetmiş, 22 kişiye ise tıbbi müdahalede bulunulmuştur (Heinrich, 2003: 1-3).

Terör örgütlerinin, özellikle kimyasal ve biyolojik silah üretmek ve temin etmek kapasitesi her zaman dikkate alınması gereken bir olasılıktır. Çünkü bu silahları yapmak ve yapımında kullanılacak malzemeye ulaşmak nükleer silaha göre çok daha kolaydır. KİS yapmak için kullanılacak malzemelerin tedarikini devamlı kontrol etmek gerekmektedir. Sadece tedarik edenleri kontrol etmek yeterli değildir; tedarikçilerin de sıra dışı alımlarda güvenlik birimlerini bilgilendirmesi

zorunlu hale getirilmelidir. Bir terör örgütünün KİS kapasitesini değerlendirmek, örgüt içinden direkt bilgi almadan veya insan istihbaratı olmadan oldukça güç olacaktır. Dolayısıyla; bir terör örgütünün KİS kabiliyetini ölçmek için teknik istihbarat ile insan istihbaratının birlikte kullanılması çok önemlidir.

Terör örgütlerinin kapasitesini ölçmenin diğer bir parametresi KİS'ler dışındaki hafif silahlardır. Terör örgütlerinin ellerindeki silah sayısını bilmek, örgütün kapasitesini ve niyetini ölçmek için önemlidir (Jackson, 2005: 50). Terör örgütleri genelde elde taşınabilen ve ağır olmayan silahlar kullanırlar. Örneğin, 2008'deki Bombay (Mumbai) saldırısında 10 terörist, küçük silahlar kullanarak (makineli tüfek ve el bombası) 174 kişiyi öldürmüştür.³ Yine, 01 Ocak 2017 tarihinde, yeni yılın ilk saatlerinde İstanbul'un Ortaköy semtinde bulunan Reina gece kulübüne düzenlenen uzun namlulu silahla yapılan saldırıda, 39 kişi hayatını kaybetmiş ve 71 kişi de yaralanmıştır.

Terör örgütlerinin kapasitelerini ölçmenin önemli parametrelerinden birisi de militan sayısıdır. İnsan yoksa kapasite de yoktur. Bunun yanında örgüte ve lidere bağlılıkları, eğitim seviyeleri ve moralleri de bu ölçümde önemlidir. Militan sayısından çok daha önemli olan şey ise iyi eğitilmiş, motive olmuş ve ideolojine bağlı teröristtir.

Klasik terör eylemleri konvansiyonel yöntemlere başvururken yeni tip terör eylemlerinde intihar bombacılığı yükselişe geçmiş ve terör eylemlerinde teknolojik kolaylıklar ve kentleşmenin neden olduğu zafiyetler birer silah gibi kullanılmaya başlanmıştır (Birdişi, 2014: 123). Bell (2003: 170), terör örgütlerinin en önemli silahlarının intihar bombacıları olduğunu ve bu tehdide karşı hazırlanmanın zor olduğunu belirtir. İstihbarat kurumlarının ve kolluk kuvvetlerinin karşı karşıya kaldığı en önemli problem muhtemel intihar saldırısı yapacak teröristleri tespit edememeleridir (Aydınlı ve Resanau, 2005: 58). Türkiye'de ise özellikle 2016 yılında yapılan intihar saldırılarında birçok kişi hayatını kaybetmiştir.

Terör örgütlerinin kapasitelerinin ölçümündeki diğer bir husus el yapımı patlayıcılardır. ABD ordusunun dünyanın en fazla bütçesine ve en gelişmiş silah sistemlerine sahip ordu olduğu dikkate alındığında, Afganistan'da el yapımı patlayıcılarla mücadele edebileceği düşünülürken birçok kayıplar vermiştir. Aynı durum PKK ile mücadelede ülkemiz için de geçerlidir. Bomba ve patlayıcı yapmak için gerekli olan materyal ve teknolojiye teröristlerin erişimini izlemek ve takip

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. BBC: 'Surviving Mumbai gunman convicted over attacks' http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/south_asia/2008/mumbai_attacks/default.stm, (Erişim tarihi: 14.01.2020).

etmek oldukça zordur. Yine bu durumda da insan istihbaratına ve teknik istihbarata yoğunlaşılması, sıra dışı alımların takip edilmesi gerekir.

Terör örgütlerinin diğer bir kapasitesi yapacakları saldırıyı finanse etme güçleridir. Gerçi terör örgütlerinin saldırılarının finansmanı çok maliyetli olmamaktadır. Scott Atran (2003: 1537), İsrail'deki bir intihar saldırısının maliyetinin 150 dolara mal olduğunu söyler. Terör örgütlerinin maliyeti sadece eylem yapacakları zamanda gerekli olan bir husus da değildir. Eylemden önce, altyapının hazırlanması, gerekli örgütlenmenin sağlanması, örgüte yeni elemanlar kazandırılması, silah alınması ve lojistik gibi konular da maliyet gerektiren konulardır. Bu nedenle, para akışlarının iyi izlenmesi gerekmektedir.

Terörizmin finansmanının izlenmesi, terör örgütlerinin nereden para temin ettikleri, paraların nasıl yer değiştirdiğinin takip edilmesi de gerekmektedir. Yeraltı bankacılığı (hawala system) istihbarat örgütlerinin paranın izini bulmalarını zorlaştırmaktadır (Vandeeper, 2011: 118). Hawala gibi kısıtlamalar terörün finansman kapasitesinin ölçümünde sınırlılık yaratmaktadır. Ancak, para akışlarının izlenmesi terör örgütlerinin kapasite ölçümünde ve sponsor olan devlet ile sivil toplum örgütlerinin belirlenmesinde hayati öneme sahiptir.

Terör örgütlerinin kapasitelerinin ölçümünde diğer bir husus başka terör örgütleri ile olan bağlantıları ve işbirliğidir (Sinai, 2006: 103 [web]). Örneğin, DAESH'in PYD ve PKK ile işbirliği içerisinde olması DAESH'in eylem yapma kapasitesini artıracaktır. Hem militan alış verişinde, hem hücre evi kullanımında, istihbarat, keşif veya lojistik destek anlamında kapasitesinde artış olacaktır.

Diğer bir husus da teröristlerin teknolojiye ulaşabilmeleri ve kullanmalarıdır. Küreselleşme çağında terör örgütleri en az devletler kadar her türlü teknolojiye ulaşabilmektedirler. Teröristler, 2008 Bombay saldırısında eylem yapacağı yerin planlama ve keşfi için Google Earth'i kullanmışlardır (Vandeeper, 2011: 116). Dolayısıyla kapasite değerlendirmesi için istihbarat kurumlarının elinde çok gelişmiş teknik istihbarat araçlarının da bulunması gerekmektedir.

Yukarıda bahsedilen terör örgütlerinin kapasitesinin ölçülmesi ile ilgili kısıtlamalar düşünüldüğünde, terör örgütlerinin daha önceden yapmış oldukları eylemler dikkate alınarak kapasite ölçümünün yapılması, ölçümün daha pragmatik olmasını sağlayacaktır. Devlet temelli tehditlerde kapasite ölçümü kesin ve somut verilere dayanmasına rağmen, terör örgütlerinin kapasiteleri daha az ölçülebilir ve daha az kesindir. İstihbarat analizcileri de karşılarında devletler gibi somut ölçülebilir varlıklar olmaması nedeniyle hatalara yol açan kapasite değerlendirmesi

yapabilmektedirler. Elde edilen bilgiler ile beraber terör örgütlerinin daha önce yaptığı eylemler analiz edilerek, insan istihbaratı ile teknik istihbarata dayalı bilgiler ışığında kapasite ölçümü yapmak en doğru yöntem olacaktır.

3.2. Terör Örgütlerinin Niyetinin Ölçümü

Niyet ölçülebilir bir parametre değildir. Ancak, gözlemlenebilir faktörlerden veya göstergelerden yola çıkılarak tahmin edilebilir. Geleneksel yaklaşımda, bir devletin niyetini tahmin etmenin odak noktası devlet liderinin niyetini tahmin etmektir. Liderin dışı vurduğu göstergeler aslında ölçülmekten çok yine çıkarım yapmaya dayanır. İstihbarat analizcileri de niyetlerin ölçülememesi nedeniyle daha çok kapasite ölçümüne önem vermektedirler (Vandepeer, 2011: 93-94).

Devletlerin niyetlerini kestirmede 3 tane gösterge vardır: *devletin askeri kapasitesinin değerlendirilmesi, devletin ideolojisi, devlet liderlerinin sözleri ile davranışlarının değerlendirilmesi* (Vandepeer, 2011: 95). Singer (1958: 94), “bir devletin askeri kapasitesi, onun askeri niyetinin delilidir” der. Fakat devamında bir devletin askeri kapasitesinin değerlendirilmesinin askeri niyeti hakkında çıkarım yapmak için yeterli olmayacağını; örneğin İngiltere’nin kayda değer askeri kapasitesi olmasına rağmen, ABD tarafından tehdit olarak algılanmadığını ifade eder (Singer, 1958: 94). Niyetin ölçülmesi için sadece askeri kapasite değil devletlerin ideolojileri ve yönetim sistemleri de önemli bir faktördür.

Devletlerin niyetlerini ölçmede kullanılan sözlü veya yazılı göstergeler terör örgütleri için de uygulanabilir. Terör örgütünün liderinin sözlü ve yazılı beyanları örgütünün niyetinin de bir göstergesidir. Örneğin, Usame Bin Ladin’in söylemleri El Kaide’nin niyetlerini ölçmede kullanılmıştır. Usame Bin Ladin’in kimyasal ve nükleer silah temin etmenin Müslümanları savunmak için “dini görevleri” olduğunu söylemesi, istihbarat kurumları tarafından El Kaide’nin KİS gelişime ve temin etmesinin niyeti olarak kabul edilmiştir (Salama ve Hansell, 2005: 618). Dolayısıyla yapılan değerlendirmelerde, özellikle terör örgütü liderlerinin sözlü ve yazılı beyanları dikkate alınmalıdır.

Khalsa (2004: 11), terör örgütünün sahip olduğu silah ve militan sayısının, örgütün niyetleri için de bir gösterge olabileceğini söyler. Terör örgütlerinin geçmişte yaptıkları eylemler ve örgütün liderleri ile teröristlerin davranışları ve söylemleri de niyetlerinin bir göstergesi olarak kabul edilir.

Laquer (1993: 23), açık kaynak istihbaratının düşmanların veya potansiyel düşmanların niyet ve planlarının spesifik göstergesi olamayacağını söyler. Çünkü, niyetler bugünden yarına değişebilir. Örgütün içerisine ajan sızdırmak veya

örgütün içinden eleman devşirmek (insan istihbaratı) bir örgütün gizli niyetlerinin tespitinde analizcilerin işini kolaylaştıracaktır.

Düşmanların niyetlerinden emin olmak ve niyetlerinin değişmez olduğunu düşünmek yanlış sonuçlara yol açabilir. Bu da bizi, niyetlerin dinamik ve değişmeye meyilli olduğuna götürür. Ayrıca liderler, gelecekteki gerçek plan ve niyetlerini saklamak, istihbarat kurumlarını yanıltmak için de açıklamalarda bulunabilirler. Sonuçta istihbarat analizcileri, bir terörist hakkında herşeyi bilseler de onun aklından geçen düşüncelerini, içindeki gerçek niyeti veya niyetinin değişip değişmeyeceğini bilemeyeceklerdir (Mandel, 2009: 211). İnsan doğası gereği öngörülemez bir varlıktır, gelişigüzel beklenmedik hareketler de sergileyebilir. Fakat, terör örgütü liderleri ile teröristlerin profillerinin çıkarılması ve karakter analizlerinin yapılması bile niyetin ölçülmesi için bir kriter sağlayacaktır.

Teröristler, daha önce başarılı olmuş eylem biçimlerini veya başarılı olma potansiyeli taşıyan eylemleri tercih ederler. Eğer bir eylem etkili olduysa veya etkili olacağı düşünülüyorsa muhtemel saldırının da aynı şekilde olabileceği değerlendirilmelidir (Woo, 2009: 104). Yani, geçmişte yaptıkları eylemler ile kapasiteleri niyetlerinin bir göstergesi olacaktır.

3.3. Tehdit Değerlendirmesinde Uyarı Davranışları (Göstergeler)

‘Uyarı davranışları’, tehdidin artışını gösteren davranışsal modellerdir. Eğer yeterli istihbarat toplandıysa, bütün ‘uyarı davranışları’ gözlemlenebilir (Meloy vd.: 2011: 4). Uyarı davranışları, hedef hakkında spesifik bilgi yokken, hedefin ne veya kim olduğu hakkında da ipuçları verebilir (Meloy vd., 2011: 18). Örneğin, son zamanlarda meydana gelen terör olayları, dikkate değer sıra dışı suç olayları, terör örgütlerinden gelen açıklamalar, terör örgütü liderlerinin yapmış oldukları tehditler, sosyal medyada yaşanan tartışmalar, radikal grupların söylemleri gibi göstergeler bir terör olayının habercisi olabilirler.

Sinai (2006: 104 [web]), terör örgütlerinin analizinde bazı uyarı davranışları ve tetikleyicilerin dikkate alınmasını söyler. Bu uyarı davranışları şunlardır: *toplumsal şartlar, radikalleşme, motivasyon, strateji, liderlik durumu, örgütün ideolojisi, finans, diğer terör örgütleri ile bağlantısı, sponsor devleti olup olmadığı, eleman devşirme kapasitesi, eğitim kapasitesi, gelir elde etme durumu, silah ve mühimmatı depolayabilme kapasitesi, taktikleri, iletişimi, lojistik kabiliyeti*. Öncelikle, İstihbarat örgütleri bu sayılan göstergeler hakkında açık ve gizli kaynaklardan bilgi toplamalıdır. Bilgi toplamadan sonra analiz yaparak bu göstergeler değerlendirilmelidir. Örneğin, hangi sosyal şartlar ve radikalleşme

kültürü terör örgütlerini yaratmaktadır? Terör örgütleri geleneksel metot mu yoksa KİS mi kullanacaktır? Terör örgütü ve lideri kitle ölümleri mi yoksa az sayıda insanın ölmesini mi istiyor? Örgütün eleman devşirmesi, finansmanı ve sponsor devletin isteği az sayıda insanın ölmesini mi yoksa kitle ölümlerini mi işaret ediyor? Yoksa intihar saldırısının mı bir işareti? Bir hedefe saldırmasını gerektiren önemli bir yıldönümü veya tarih var mı? Terör örgütünün tahmin edilen saldırıyı yapması için örgüt içi (lider, motivasyon, strateji, finans, eleman, lojistik, keşif gibi) veya örgüt dışı (diğer örgütlerle bağlantısı, sponsor devletin tutumu, konjoktür) engeller var mı? Varsa nelerdir? Bu sorulara verilecek cevaplar terör örgütlerinin saldırı öncesi süreçte niyet ve kapasite ölçümü için yapılacak değerlendirmede faydalı olacaktır (Sinai, 2006: 105).

Sinai (2006)'nin belirttiği gibi önemli olan göstergelerden birisi de radikalleşme ve aşırılığa geçme sürecidir.⁴ İdeolojiler, teröristlere bir toplumsal ve siyasi düzenin nasıl olması gerektiği konusunda görüş sağlar. İdeolojilerindeki ütopyayı ve siyasi düzeni gerçekleştirmek için önlerine çıkacak engelleri yenmeleri için teröristleri motive eder ve bu amaçta kullanacakları şiddeti meşrulaştırmalarına yardımcı olur (Kruglanski ve Fishman, 2006: 206). Her terörist bir radikaldır; fakat bütün radikaller ve aşırıcular terörist olmayabilir. Bu nedenle radikalleşen birey ve grupları belirlemek tehdit değerlendirmesinin önemli bir parçasıdır ve potansiyel hedefler hakkında önemli ipuçları verir⁵ (Asal vd., 2009, [web]).

Yukarıda bahsedildiği gibi her radikalleşen kişinin terörist olacağı söylenemez. Fakat aşırılığa kaçan radikalleşmeler terörist olmaya veya şiddet kullanmaya varan sonuçlara yol açabilir. Dolayısıyla, radikal gruplar takip edilerek tehdit değerlendirmeleri yapılmalı, bu tehdidin riske dönmesinin önüne geçilmelidir.

4. ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ: 11 EYLÜL

4.1. Genel

11 Eylül saldırısını (9/11) örnek olay olarak seçilmesinin nedeni, 9/11'in en çok tartışılan en önemli terör saldırılarından biri olmasıdır. Aynı zamanda, bu tür istihbarat başarısızlığı sonucu oluşan terör eylemlerinde istihbarat kurumlarının

⁴ Radikalleşme ve Aşırıılık için Bkz. Kurum, M. ve Avcı, E. (2019). Radikalizm ve Aşırıılıktan Terörizm: Siyasal Şiddetin Araçsallaştırılması. *Güvenlik Stratejileri*. 14 (28), 37-90.

⁵ Örneğin New Jersey (ABD) İç Güvenlik ve Hazırlık Departmanı'nın hazırladığı (Home Security and Preparedness) "2020 Terörizm Tehdit Değerlendirmesi" adlı raporunda iç güvenliğe yönelik en önemli tehditi beyaz ırkın üstünlüğüne inanan aşırııcılardan (extremists) beklediği ve bu aşırııcıların saldırı yapacak *kapasite* ve *niyetlerinden* bahsetmektedir. Bkz. <https://static1.squarespace.com/static/54d79f88e4b0db3478a04405/t/5e693c4b95285f1fb6c7e72e/1583955019945/ThreatAssessment-Booklet-2020.pdf> (Erişim tarihi: 03.01.2020).

başarısızlığını araştıran resmi belgelere ulaşmak çok zordur. Fakat 9/11'deki istihbarat başarısızlığı ile ilgili yapılmış sınırsız kaynak ve komisyon raporları bulunmaktadır. Bu seçilen örnek çalışmada, soruşturma komisyonlarının hazırladıkları resmi raporlar esas alınacak ve literatüre bakılacaktır.

11 Eylül olayında istihbarat başarısızlığı ve tehdit değerlendirmesinde eksiklik olduğu aşikârdır. Şu sorular sorulabilir? Bazı bariz uyarı davranışları (hiçbir havacılık geçmişi olmayan çok sayıda Arap kökenli yabancının uçuş kursuna gitmesi gibi) niye analizcilerin dikkatini çekmemiştir? İstihbarat topluluğunun elindeki bilgiler nelerdi ve tehdit değerlendirmesinde ne gibi eksiklikler yapıldı? Niyet ve kapasite ölçümü ile uyarı göstergelerinin analizi tam olarak yapılabildi mi?

9/11'den önceki temel başarısızlık, Soğuk Savaş sonrasındaki yeni gelişen terör tehdidi ortamına uyum sağlayamamak olmuştur (Zagart, 2005: 101). George Friedman (2010)'a göre, "Amerikan istihbarat topluluğu, El Kaide'nin ne olup olmadığını anlayamamıştır...Amerikan topluluğunun en büyük başarısızlığı 11 Eylül'den önce net bir uyarıda bulunamaması değildir. 12 Eylül'de dahi El Kaide'nin küresel yapılanmasının, kapasitesinin, zayıflıklarının ve niyetlerinin net bir resmini çizememesidir."

ABD'deki Müşterek Soruşturma Komitesi'nin vardığı sonuç ise, istihbarat kurumlarının topladığı çok sayıda bilgiyi anlamada ve değerlendirmede başarısız olduklarıdır (Joint Inquiry, 2002: 69-70)

4.2. Tehdit Göstergeleri (Uyarı Göstergeleri) Nelerdir?

El Kaide terör örgütünün 9/11'den önce ABD'ye karşı bazı başarılı eylemleri oldu. Bunlar (Köseli, 2003: 61):

(1) 23 Şubat 1993'te Dünya Ticaret Merkezi'nin otoparkında bir kamyonet patlatıldı ve 6 kişi hayatını kaybetti, yüzlerce kişi yaralandı.

(2) Suudi Arabistan'da Hava Kuvvetlerinin Hubar Kulelerine bomba yüklü kamyon ile saldırı yapıldı, 19 kişi hayatını kaybetti, 500 kişiden fazla kişi yaralandı.

(3) 7 Ağustos 1998'de Nairobi, Kenya, Darüsselam ve Tanzanya'daki Amerikan büyükelçiliklerine bomba yüklü kamyonlarla yapılan saldırılarda, 234 kişi hayatını kaybetti (12'si Amerikan vatandaşı), 5000'den fazla kişi yaralandı.

(4) Ekim 2000'de Yemen'deki 'USS Cole' gemisine yapılan saldırıda 17 kişi hayatını kaybetti, 39 kişi yaralandı.

Usame Bin Ladin 1996'dan itibaren söylemlerinde, ABD'yi açık bir şekilde tehdit etmeye başlamıştır. Bu söylemlerin en önemlileri şunlardır: 1) 1996 Ağustos'undaki fetvasında, Usame Bin Ladin ABD'yi Arap Yarımadası'ndan çıkarmak için "kâfirleri kutsal topraklardan kovun" çağrısı yapmış; dahası bütün Müslümanlardan, ABD'ye karşı savaşa katılmalarını istemiştir (9/11 Commission, 2004: 48). 2) 1998 Mayıs'ında ABC televizyonu ile Usame Bin Ladin yaptığı röportajda; Amerikan askerlerinin öldürülmesinin her şeyden daha önemli olduğunu belirtmiştir. Usame Bin Ladin, ABD'nin yapmakta olduğu adaletsizlikler devam ettiği takdirde, saldırıların ABD topraklarına da sıçrayacağına dair ifadeler kullanmış; (PBS Frontline, 1998, [web]) ve eylemlerinde sivil asker ayrımı yapılmayacağını belirtmiştir (9/11 Commission, 2004: 47). 3) 2001 Haziran'ında bir Arap televizyonunda yapılan haberde; Usame Bin Ladin'in El Kaide liderlerini eylem yapmaları yönünde teşvik ettiği ve gelecek birkaç haftanın önemli sürprizlere tanıklık edeceği belirtmiştir (9/11 Commission, 2004: 257). 4) 2001 Haziran'ında bir gazeteciyle Afganistan'da yapılan röportajda, Usame Bin Ladin ile birlikte başka örgütlerin yöneticileri de katılmış ve önümüzdeki haftalarda ABD veya İsrail'e yönelik saldırı yapabileceklerini ifade etmişlerdir (Constable, 2001, [web]). 5) 2001 yazında El Kaide tarafından propaganda maksatlı bir video filmi hazırlanmıştır. Burada USS Cole saldırısı bir övünç kaynağı olarak gösterilirken, saldırıların devam edeceğini belirten ifadeler kullanılmıştır (Elias, 2001, [web]).

Dolayısıyla 1996'dan 2001 yılına kadar, El Kaide'nin lideri Usame Bin Ladin niyetini gayet açık bir şekilde belirtmiştir. Yapılan eylemler ve söylemler aslında birer tehdit ve niyet göstergeleriydi. ABD, 11 Eylül'den önce El Kaide'nin ABD için büyük tehdit olduğunun farkındaydı ve Amerikan istihbarat topluluğu daha önce El Kaide tarafından yapılan saldırıları bu niyet beyanıyla değerlendirdiğinde, daha büyük bir saldırının habercisinin olduğunu görmesi gerekirdi.

Siyasi karar alıcıların ve istihbarat analizcilerinin psikolojik önyargıları sonucunda oluşan yanlış algıları tehdit ortamını doğru okumalarına engel olabilmektedir. Soğuk savaşın güvenlik ortamında, siyasi karar alıcılar terörizmin başarıyla önlenebileceğine ve ABD içinde bir eylem yapamayacaklarına inanmışlardı. Bu nedenle istihbarat toplama faaliyetleri yurt içine yönlendirilmemişti (Copeland, 2006: 299).

ABD'nin stratejik tehdidi anlaması birkaç açıdan yetersizdi. Birincisi, Bin Ladin'in ölümcül niyetleri hafife alınmıştı. El Kaide ABD içinde değil dışındaki topraklarda Amerikalıları öldüren bir tehdit haline gelmişti (9/11 Commission, 2004: 343-4). İkincisi, tehdidin halen ABD dışında olduğu düşünülüyordu. 2001

yaz aylarında tehdit göstergeleri artmasına rağmen yetkililer halen terör saldırılarının ABD dışında olacağı kanaatindeydi. Hiç kimse, ABD içindeki hücreleri ve ABD içindeki muhtemel hedefleri araştırılmıyordu (9/11 Commission, 2004: 258-63).

9/11'den önce FBI, ABD'nin iç tehdit değerlendirmesi ile ilgili kapsamlı bir terör tehdidi analizi yapmadı (9/11 Commission, 2004: 77). CIA Direktörü Tenet, 2000'lerin sonlarına doğru CIA'nin El Kaide hakkında yeterli stratejik analiz yapmadığını; 1997'den beri de kapsamlı Ulusal İstihbarat Analiz raporu yayımlamadığını ifade etmiştir. ABD'nin stratejik tehdit değerlendirmesi yeterli değildi (9/11 Commission, 2004: 341-343).

Tek gerçek resmi tehdit değerlendirmesi Ulusal Güvenlik Konseyi içinde yer alan Terörle Mücadele Güvenlik Grubu'nun yapmış olduğu değerlendirme idi. Grubun Başkanı Richard Clarke, uyarılarına rağmen Bush Yönetimi'nin büyüyen Usama Bin Ladin tehdidiyle yeterince ilgilenmediğini, Yönetimin uyarılarını dikkate alması durumunda 9/11'in önlenilebileceğini ifade etmiştir (9/11 Commission, 2004: 348).

Diğer bir konu ulaşım güvenliği idi. Gerçi 1970'lerde çok olan uçak kaçırma eylemleri, sonraki yıllarda çok fazla olmamasına rağmen, teröristlerin kullandığı bir metot olduğu biliniyordu. Teröristlerin, patlayıcı ile uçak kaçırıp müzakere ve isteklerde bulunacağı da beklenen eylemlerden birisiydi. Tehdit değerlendirmesinde teröristlerin uçak kaçırıp bu yöntemle eylem yapabilecekleri göz ardı edildi (Copeland, 2006: 304). 2000 Nisan'ında Niaz Kahn isimli bir gönüllü ihbarcı, New Jersey'deki FBI bürosuna giderek Usame Bin Ladin'in bir Boeing 747 uçağı kaçırmayı planladığını belirtti. Söz konusu kaynak kendisinin Pakistan'da uçak kaçırma eğitimi ile bazı silah eğitimleri aldığını ve kendisinin dışında 5-6 kişiyle daha buluşacağını beyan etti. Kaynak; yalan makinesine sokulmasına ve haftalarca sorgulanmasına rağmen, verdiği bilgilere FBI tarafından güvenilmedi ve değerlendirmeye alınmadı (Joint Inquiry, 2002: 211).

Federal Havacılık Kurumu ise, istihbarat birimleri FBI ve CIA'den teröristler hakkında gerekli bilgi alamıyordu. 9/11'e kadar 'uçamayacaklar kara listesinde' sadece 12 isim vardı. Federal Havacılık Kurumu'nun 60.000 potansiyel teröristin takip edildiğinden de haberi yoktu (9/11 Commission, 2004: 85).

4.3. Son Uyarı Göstergeleri ve Noktaları Biraraya Getirme

Kimse uyarı sinyallerini görmüyordu, çünkü algılanan tehdit ortamı bu uyarı göstergelerini doğrulamıyordu. Toplanan bilgi tam anlamıyla tasnif edilmiyor, paylaşılmıyor ve tamamıyla analiz edilmiyordu. Eğer parçalar biraraya getirilseydi, olaylar önlenebilirdi (Copaland, 2006: 326).

En önemli göstergelerden birisi, ticari uçakların intihar saldırısı eylemlerinde kullanılma endişesiydi. 1994 yılında Cezayirli teröristler uçak kaçırarak Eyfel Kulesi'ne saldırmaya niyetleri olduğu; İranlı teröristlerin ise, Japon uçağını kaçırarak Tel Aviv'e saldırmayı planladıkları istihbaratı alınmıştı. Bunların hepsi bilinen bilgiler olmasına rağmen gerekli tehdit değerlendirilmesi yapılmadı (9/11 Commission, 2004: 344-5).

2001 Temmuz ayında FBI saha ajanından karargâha bir not geldi. Notta, hiç uçuş geçmişi olmayan bazı şüpheli 'Arap kökenli' kişilerin uçuş dersleri aldığı bildiriliyordu. Fakat durumun acil olmadığını söylüyordu. FBI karargâhı da durumu acil olarak görmemişti. Hemen bir soruşturma açılrsa olay önlenebilirdi (Joint Inquiry, 2002: 379).

Komisyon, 9/11'in habercisi bazı çok özel göstergelerin iyi anlaşılmadığını eğer bunlar titizlikle takip edilseydi, olayın önlenebileceğinin altını çizdi. Bunlar (9/11 Commission, 2004: 266-76):

Ocak 2001: CIA, Cole saldırısına karışan Khallad isimli şahsı belirledikten sonra, onun Mihdhar ve Hazmi ile birlikte Kuala Lumpur toplantısına katıldığını öğrendi. Fakat bu bilgileri FBI ile paylaşmadı. Eğer CIA bu bilgiyi FBI ile paylaşırdı veya Mihdhar'ı TIPOFF (Terörizm Bilgi Programı-Terrorism Information Program) listesine koysaydı, Haziran 2001'de vize için başvurduğunda yakalanabilirdi veya 4 Temmuz 2001'de ABD'ye uçtuğunda gözaltına alınabilirdi.

Haziran 2001: CIA ve FBI ajanları Cole olayındaki bağlantıları görüşmek için New York'ta biraraya geldiler. CIA, Mihdhar'ın Khallad'la bağıntı tespit etmesine rağmen FBI ile paylaşmadı. FBI ise elindeki çoğu bilgiyi soruşturmanın gizliği bağlamında CIA'ye vermedi. Toplantıdan 2 gün sonra Mihdhar Amerikan vizesi aldı.

Temmuz 2001: Eğer, FBI Arizona'daki havacılık okulunda yabancı öğrencilerle mülakat yapsaydı, Hani Hanjour'u tanıyan öğrencilere ulaşabilirdi. Mesa'daki havacılık okulunda Mart 2001 ayında öğrencilik yapan Hanjour'u tanıyan öğrenciler ve öğretmenler çıkabilirdi. Hanjour Arizona'dayken CIA'nin Kuala

Lumbur toplantılarından tanıdığı Hazmi ile aynı odayı paylaşmıştı. FBI soruşturmayı başlatsaydı 9/11'e giden yolda çok önemli bilgilere ulaşım olayın olmasını engelleyebilirdi.

Ağustos 2001: CIA, Kuala Lumpur toplantısını tekrar incelemeye başladı. CIA toplantı ile ilgili bilgileri FBI'a verdi ve araştırma yapmasını istedi. FBI, Mihdhar'ın 4 Temmuz'da ABD'ye girdiğini öğrendi, fakat Hamzi'nin ABD'de olup olmadığını öğrenemedi. FBI rutin bir faaliyet olarak Mihdhar'ın izini sürmeye başladı. Bu arama faaliyeti 11 Eylül'e 20 gün kala 23 Ağustos'ta başladı. Yeterli zaman yoktu.

10 Eylül'de Ortadoğu Ülkelerinden birinde bulunan bir kaynaktan, çok yakında büyük bir saldırı olacağı bilgisi alındı (Tenet ve Harlow, 2007: 160). Aynı gün NSA, Afganistan'da El Kaide yetkililerinin kullandığı bilinen telefonlardan “maç yarın başlıyor” ve “yarın başlangıç günü” şeklinde şifreli konuşmalar elde etti. Ancak yoğunluk nedeniyle bu bilgiler, olaydan bir gün sonra 12 Eylül'de çevrilebildi (Aid, 2003: 93).

Komisyon, kimsenin bu son tehdit göstergeleri ile ilgilenmediği, Başkan'ın veya üst düzey yöneticilerin bu konuda bilgilendirilmediği, bu göstergelerin ulusal güvenlik önceliği haline getirilmediği ve noktaların birleştirilmediği kanaatine vardı (9/11 Commission, 2004: 277).

Soruşturma Komitesi, El Kaide'nin bütün olası tehditleri ile ilgili basit bir liste hazırlanmadığını söyledi. FBI'nın El Kaide'yi değerlendirecek sadece bir strateji analizcisi vardı. İhtiyaç duyulan insan kaynağı yetersizdi ve süreç uygun yönetilmiyordu, siyasi karar alıcılar da analizcilerin değerlendirmelerini sormuyorlardı. Stratejik istihbarat da istihbarat kurumları veya kolluk kuvvetleri içinde yapılmıyordu (Joint Inquiry, 2002: 488-90). El Kaide'nin planladığı saldırıların şekline ve saldırı göstergelerinin neler olacağına dair sistematik bir düşünce de geliştiremediler (9/11 Commission, 2004: 339; Joint Inquiry, 2002: 70).

İstihbarat kurumlarının önyargı ve algıda seçicilik gibi problemleri bulunmaktaydı. Analizciler tehdit göstergeleri ile tehdit ortamını yanlış algılarda ısrar ederek yorumladılar. Teröristlerin taktikleri hakkındaki geleneksel bilginin üzerine yapılan varsayımlar analizcileri diğer olasılıklara (uçak kaçırarak intihar saldırısı düzenlemek gibi) kapalı hale getirdi (Copaland, 2006: 339). Eğer istihbarat analizinizi sizi kısıtlayan hipotezler ile sınırlarsanız elinizdeki bilgileri yanlış yorumlayıp yanlış sonuçlara ulaşabilirsiniz. Önemli olan önyargılardan mümkün olduğunca arınıp, hayal gücü ile yaratıcılığı da işin içine katarak kapsamlı analizler yapabilmektedir.

Daha önce Oklohama saldırısı gibi saldırıları yaşayan ABD'nin 9/11'de beklenmedik süprize kapılması ilginç bir olaydır. Bu tür süprizler analiz önyargısından, geçmiş tecrübelerden öğrenme başarısızlığından, teröristlerin stratejik düşünceleri olabileceğinin gözardı edilmesinden ve böyle eylemler yapabilme kabiliyetinin gözönünde bulundurulmamasından kaynaklanır. Eğer birisi bu “öngörülebilir bir süprizdi” derse, bunun anlamı tüm insiyatifin teröristin elinde olduğu ve kurbanın her durumda savunmada olduğu anlamına gelir (Copaland, 2006: 350).

El Kaide'nin daha önce yaptığı eylemler ve ABD'ye savaş açması, tehditler savurması hem kapasite hem de açık niyet beyanıydı. Bunlar, ABD içinde terör saldırısı olacağına uyarı göstergeleriydi. İstihbarat topluluğu yaklaşan saldırının sinyallerini göremedi. Kim, ne, ne zaman, nerede, nasıl sorularının cevaplarını bulamadı. İstihbaratçıların hayal gücü ve yaratıcılıklarındaki eksiklikleri ile önyargıları kapasite, niyet ölçümü ile hassasiyet değerlendirmesinde hata yapmalarına ve tehdit ortamını yanlış yorumlamalarına yol açtı.

SONUÇ

Bu çalışmada, literatürde ve istihbarat analizcilerinin tehdit değerlendirmesinde baskın rol oynayan Singer Modelinin terör örgütlerinin tehdit değerlendirmesinde yeterli olup olmadığı ele alınmıştır. 1958'den beri literatürdeki yerini alan Singer'ın oluşturduğu modelin çok fazla incelenmemesi ve özellikle terör örgütlerinin tehdit değerlendirmesinde yeni bir model ve yaklaşım öne süren yeterli çalışmanın yapılmaması da literatürün bir eksikliği olarak gözlemlenmiştir.

Singer'ın ortaya koyduğu kapasite ve niyet parametreleri halen ana parametreler olmaya devam etmektedir. Soğuk Savaş döneminde Singer'ın ortaya koyduğu geleneksel model (*Tehdit= Kapasite x Niyet*) hem uygulamada hem de literatürde halen önemini korumakla beraber, devlet dışı aktörlerin tehdit değerlendirmesinin yapılmasında yetersiz kalmaktadır. Çağımızın güvenlik ortamı hem devletleri hem terör örgütlerini hem de bu tehditlere hassasiyeti olan muhtemel hedefleri içerisinde tutan karmaşık bir yapıdır. Terörün tamamen küreselleştiği, sınırsız kaynaklara ulaşabildiği ve yıkıcı gücünün arttığı günümüz güvenlik ortamında istihbarat analizcileri sadece kapasite ve niyet ölçümü ile doğru bir tehdit değerlendirmesi yapamayacaklardır. Günümüz güvenlik ortamında tehdit; niyet ve kapasiteden çok daha fazlasıdır.

İstihbarat analizcilerinin en önemli görevi, terör örgütlerinin yapacakları eylemlerden önce tehtidi belirlemek ve devletin ilgili birimlerini uymaktır. Bu görevi ise, çok yönlü istihbarat çalışmalarından ve tehdit değerlendirmesinden sonra yerine getirebilmektedirler. Terör örgütlerinin tehdit değerlendirmesinde kapasite ve niyet analizi yaparken öncelikle ulusal, bölgesel ve küresel güvenlik ortamını doğru değerlendirmek gerekmektedir. Radikal ve aşırı gruplar/bireyler ile bunu yaratan ortam ve nedenler muhakkak güvenlik ortamı değerlendirmesinde yer almalıdır. Güvenlik ortamı doğru şekilde değerlendirilirse, istihbarat analizcileri bu değerlendirmeye göre uyarı göstergeleri aramaya başlayacaktır. Uyarı göstergeleri de biraraya getirilip yaratıcılıkla değerlendirildiğinde doğru bir analize ulaşılacak ve risk değerlendirmesi yaparak hassasiyet gösteren kritik yerlerin öncelikleri belirlendikten sonra gerekli tedbirlerin alınması sağlanacaktır. Yani, terör örgütlerine karşı yapılacak tehdit değerlendirmesi; güvenlik ortamının değerlendirilmesini, kapasite ve niyet analizini, gerekli uyarı göstergelerini ve risk değerlendirmesini içeren bir analiz olmalıdır.

Terör tehdidini belirlemek, değerlendirmek ve yapılacak eylemlerden en az zararla kurtulmak için aşağıdaki sorulara cevap verecek bir modelin uygun olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda aşağıda hazırlanan model; literatürdeki ana çalışmaların (*Singer modeli, hassasiyet yaklaşımı, ortamsal yaklaşım ile uyarı göstergeleri*) sentez edilmiş şekli olacaktır:

Tablo-1. Terörizmle Mücadelede Tehdit ve Risk Değerlendirmesi

Tehdit değerlendirme	Hassasiyet ve Risk değerlendirme
<ul style="list-style-type: none">➤ Ulusal/bölgesel/küresel güvenlik ortamı analiz edildi mi? Analiz ve algılama birbiriyle uyumlu mu?➤ Tehdit kimdir/nedir?➤ Örgütün lider kadrosunun özellikleri ve ideolojisi nedir?➤ Örgütün amaç ve hedefleri nedir?➤ Bu örgütün diğer örgütlerle arasındaki ilişki nedir?➤ Bu örgüte destek veren devletler var mı? Varsa desteğin kapsamı nedir?➤ Terör örgütünün kapasitesi nedir?➤ Niyet beyanı var mı? Gözlemlenebilir niyetler nelerdir?➤ Kapasite ile niyet uyumlu mu?	<ul style="list-style-type: none">➤ Muhtemel hedefin/hedeflerin konumu nerde (kırsal, şehir, deniz kenarı vs.)?➤ Muhtemel hedef kamuya açık bir yer mi (alışveriş merkezleri, devlet binası gibi)?➤ Muhtemel hedef, kimyasal, nükleer veya biyolojik çalışmaların yapıldığı bir tesis mi?➤ Nasıl bir eylem yapılabilir?➤ Hayal gücü ve yaratıcılık kullanılarak olası senaryolar tespit edildi mi?➤ Muhtemel hedefin hassasiyet derecesi nedir?➤ Hassasiyete çözüm getirmek veya hafifletmek için ne yapılabilir? Karşı önlemler ne olabilir?➤ Hassasiyetten faydalanılırsa olası sonuç nedir?

<ul style="list-style-type: none">➤ Kapasite veya niyetten biri sıfırda veya sıfıra yakınsa tehdit unsuru tehdit olmaktan çıkarılabilir mi?➤ Uyarı göstergeleri (davranışları) nedir?➤ Uyarı göstergeleri, tespit edilen kapasite ve niyet ile güvenlik ortamı değerlendirmesini destekliyor mu? Yeni bir değerlendirmeye ihtiyaç var mı?➤ Tehdit olduğu değerlendirilen terör örgütü tarafından daha önceden bir eylem yapıldı mı?➤ Yapıldıysa hangi metotları kullandılar?➤ Ülke içindeki destekçileri (şahıs, STÖ, diğer terör örgütleri veya radikal gruplar vs.) kimlerdir?➤ Tespit edilen bir saldırı hazırlığı ve planı var mı?➤ Saldırı için kullanacakları silaha, patlayıcıya, paraya, elemana vs. hangi kaynak ve vasıta ile ulaşılacak? Yer ve kaynak belirlendi mi?➤ Ülkedeki radikal gruplar takip ediliyor mu? Söz konusu guruplarda herhangi bir hareketlilik var mı? Sosyal medyada ve toplumda yapılan tartışmalarda analizleri teyit eden bulgular var mı? Radikal gruplar ve bireyler şiddete başvurmadan ne gibi önlemler alınabilir?	<ul style="list-style-type: none">➤ Bu değerlendirmeye göre, ilgili kurumlarla işbirliği nasıl olacaktır?➤ Hangi kurum (istihbarat, kolluk, itfaiye, sağlık ekipleri gibi) ne tür olayda ne gibi faaliyetler yapacaktır?➤ İlgili kurumlarla toplantı veya tatbikat yapıldı mı? Yapıldı ise ne gibi aksaklıklar tespit edildi?➤ Herhangi bir olay vuku bulduğunda, kurumlararası koordinasyonu hangi kurum veya kişi yönetecektir?➤ Zayıf durumuna göre hastanelerin yatak, ilaç, doktor kapasitesi analiz edildi mi?➤ Tahliye planları yapıldı mı? Ambulans, helikopter vs. ihtiyacı nedir?➤ Olay vuku bulduğu takdirde trafik nasıl düzenlenecek? Kargaşa nasıl önlenecektir?➤ Kullanılan silahın KİS olma ihtimali durumunda veya nükleer bir tesise yapıldığında gerekli müdahale kitleri var mı? Kullanılabilir durumda mı? Sağlık Bakanlığında yeterli ilaç ve donanım mevcut mu?➤ Olay vuku bulduğunda medya mensupları hangi bölgede toplanacak? Medyayı ve kamuoyunu kim bilgilendirecek?
--	---

Terör tehdidi hem iç hem de dış güvenlik tehdidi haline gelen bir olgudur. Böyle büyük bir tehdiye karşı ‘ilk savunma hattı’ istihbarattır. Bu nedenle istihbarata (hem teknik hem de insan istihbaratına) gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, ulusal, bölgesel ve küresel güvenlik ortamını doğru okuyabilen, geleneksel yolla düşünmeyen, önyargılardan uzak, aklını ve yaratıcılığını kullanarak analizler üretebilen istihbarat analizcileri yetiştirilmesinin de terörle mücadele çok önemli bir unsur olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Aid, M. M., (2003). All Glory is Fleeting: Sigint and The Fight Against International Terrorism. *Intelligence and National Security*, Vol.18, No.4, 72-120.
- Asal, V. H. vd. (2009). The Softest of Targets: A Study on Terrorist Target Selection. *Journal of Applied Security Research*, 4 (3), 258-278.
- Aydınlı, E. and Rosenau, J. (ed.) (2005). *Globilization, Security and the Nation-State: Paradigms in Transition*. Albany: State University of New York Press.
- Atran, S. (2003). The Genesis of Suicide Bombing. *Science*, Vol.299, 1534-1539.
- Bell, C. (2003). *A World Out Of Balance: American Ascendancy and International Politics in the 21st Century*. Longueville Books, Double Day.
- Betts, R. (1998). Intelligence Warning: Old Problems, New Agendas. *Parameters*. ss.26-35. <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/98spring/betts.htm>, (Erişim Tarihi: 17.11.2019).
- Black, D. (2004). The Geometry of Terrorism. *Sociological Theory*. 22 (1), 14-25.
- Birdişi, F. (2014), *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Box, G.E.P, Robustness in the Strategy of the Scientific, Model Building. R.L. Launer and G.N. Wilkinson (ed.), *Robustness in Stastics: Proceedings of a Workshop*. New York: Academic Press.
- Buzan, B., Waever, O. ve Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework For Analysis*, Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Constable, P., (2001). In Bin Laden's Lair, Small Talk and a Warning. *Washington Post*. 08.07.2001, <http://911blogger.com/news/2009-09-12/july-2001-bin-ladens-lair-small-talk-andwarning>, (Erişim Tarihi:17.10.2019).
- Copaland, T. E., (2006). *Surprise, Intelligence, Failure and Mass Casualty Terrorism*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of Oklohama.
- Country Reports on Terrorism 2011. Office of the Coordinator for Counterterrorism, 31 July 2012, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195548.htm>, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).

- Davis, J., (2007). If Surprise Is Inevitable, What Role for Analysis. Sherman Kent Center for Intelligence Analysis Occasional Papers. 2 (1).
- Dedeoğlu, B., (2014). Uluslararası Güvenlik ve Strateji. İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları.
- Elias, D., (2001). Video Offers Strong Bin Laden-USS Cole Link. ABC News. 19.06.2001,<http://abcnews.go.com/International/story?id=80896>, (Erişim:07.04.2015).
- Fisk, R., (1996). Arab Rebel Leader Warns the British: 'Get out of the Gulf'. The Independent. <http://www.independent.co.uk/news/arab-rebel-leader-warns-the-british-get-out-of-the-gulf-1328034.html>, (Erişim Tarihi:09.11.2019).
- Flynt, B., (2000). Threat Kingdom. Military Review. US Army Command And General Staff College, VOL. LXXX - July-August 2000, NO. 4, Professional Bulletin 100-99-5/6,12-21, file:///C:/Users/lenovo/Desktop/terör%20ve%20istihbarat/threat%20ADA512069.pdf, (Erişim Tarihi: 02.01.2019).
- Ganor, B., (2002). The Changing Threat of International Terrorism. The Sydney Papers. 14 (3), 43-51.
- Gressangi, D., (2004). Audience and Message: Assessing Terrorist WMD Potential. Alan O'Day (ed.), Weapons of Mass Destruction and Terrorism. Ashgate: Aldershot.
- Gurr, N., Cole, B., (2000). The New Face of Terrorism, Threats from Weapons of Mass Destruction. London: I.B. Tauris Publishers.
- Heinrich, J., (2003). Bioterrorism - Public Health Response to Anthrax Incidents of 2001. Washington, D.C., <http://www.gao.gov/assets/250/240162.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).
- Hürriyet, (2017), <http://www.hurriyet.com.tr/ilk-ifade-reinayi-rakkaya-hem-de-o-gece-sordum-40338595>, (Erişim Tarihi: 18.01.2019).
- Jackson, B. vd. (2005). Appetite For Destruction, Vol.1: Organizational Learning in Terrorist Groups and its Implications for Combatting Terrorism. Santa Monica: RAND Corporation. http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2005/RAND_MG331.pdf, (Erişim tarihi: 02.01.2019).

- Jenkins, Brian (2006). *Unconquerable Nation: Knowing Our Enemy Strengthening Ourselves*. Santa Monica: RAND Corporation. http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2006/RAND_MG454.pdf, (Erişim Tarihi: 02.01.2019).
- Khalsa, S., (2004). *Forecasting Terrorism: Indicators and Proven Analytic Techniques*. Maryland: Scarecrow Press Inc.
- Kruglanski, A. W., ve Fishman, S. (2006). The Psychology of Terrorism: ‘Syndrome’ Versus ‘Tool’ Perspectives. *Terrorism and Political Violence*. 18 (2), 193-215.
- Kurum, M. ve Avcı, E. (2019). Radikalizm ve Aşırıçılıktan Terörizme: Siyasal Şiddetin Araçsallaştırılması. *Güvenlik Stratejileri*. 14 (28), 37-90.
- Layton, P., (2007). *Redefining Warfare*. Royal United Services Institute Journal. 152 (1), 34-41.
- Laqueur, W., (2003). *The Uses and Limits of Intelligence*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Lyon, R., (2004). *Six Challenges*. Coral Bell vd. (ed.), *Scoping Studies: New Thinking on security*. Barton: Australian Strategic Policy Institute.
- Krahmann, E., (2005). *From State to Non-State Actors: The Emerge of Security Governance*. Elke Krahmann (ed.), *New Threats and New Actors in International Security*. Palgrave Macmillian.
- Köseli, M., (2003). *The Appropriate Use Of Humint In Combating Terrorism*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of North Texas,
- Mandel, R., (2009). *On Estimating Post-Cold War Enemy Intentions*. *Intelligence and National Security*. 24 (2), 194-215.
- Meloy, J.R. vd. (2011). *The Role Of Warning Behaviors In Threat Assesment: An Exploration And Suggested Typology*. *Behavioral Sciences and the Law Behav. Sci. Law*. https://forensiseuropa.files.wordpress.com/2011/11/2011_theoleofwarningbehaviorsinthreat.pdf, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).
- McConnell, M., (2007). *Overhauling Intelligence*. *Foreign Affairs*. 86 (4), 49-58.

- 2020 Terrosim Threat Assesment. New Jersey Office of Home Security and Preparedness, <https://static1.squarespace.com/static/54d79f88e4b0db3478a04405/t/5e693c4b95285f1fb6c7e72e/1583955019945/ThreatAssessment-Booklet-2020.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.01.2020).
- O'Brien, K. (2000). Intelligence Gathering on Asimetric Threats-Part 1. *Jane's Intelligence Review*. 12 (10), 50-55.
- Özcan, N. Ali (2003). Küreselleşme Bağlamında Terörizmle Mücadele. Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri. Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik. Ankara: Genel Kurmay Basım Evi, 95-112.
- PBS Frontline, (1998). Who Is Usame Bin Ladin. 1998, <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/who/interview.html>, (Erişim Tarihi:17.10.2019).
- Pilch, R. (2004). The Bioterrorist Threat in United States. Russell Howard and Reid Sawyer (ed.). *Terrorism and Counterterrorism: Understanding the New Security Enviroment*. McGraw-Hill/Dushkin, Guilford.
- Report Of The Joint Inquiry Into The Terrorist Attacks Of September 11, (2001), By The House Permanent Select Committee On Intelligence And The Senate Select Committee On Intelligence, (December 2002), https://fas.org/irp/congress/2002_rpt/911rept.pdf, (Erişim Tarihi: 10.10.2019).
- Roberts, G. B. (2009). Hostis Humani Generis: The Threat of WMD Terrorism and How NATO is Facing the Ultimate Threat. *Defence Against Terrorism Review*. 2 (1), 1-13.
- Ronczkowski, M., (2004). *Terrorism and Organised Hate Crime: Intelligence Gathering, Analysis, and Investigations*. Boca Raton: CRC Press.
- Russell, R., (2010). *Competitive Analysis: Techniques For Better Guasing Enemy Political Intensions and Militay Capabilities*. Loch Johnson (ed.), *The Oxford handbook of national security intelligence*. Oxford: Oxford University Press.
- Salama, S. and Hansell, L. (2005). Does Intent Equal Capability? Al-Qaeda and Weapons of Mass Destruction. *The Nonproliferation Review*. 12 (3), 615-653.

- Sandıklı, A. ve Emeklier, B. (2012). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm. (Ed.) Sandıklı, A., Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış Ve Çatışma Çözümleri. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Segell, G., (2004). Intelligence Methodologies Applicable to Madrid Bombings. *International of Intelligence and Counterintelligence*. 18 (2), 221-238.
- Seto, Y., (2001). The Sarin Gas Attack in Japan and the Related Forensic Investigation. Synthesis. <https://www.opcw.org/news/article/the-sarin-gas-attack-in-japan-and-the-related-forensic-investigation/>, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).
- Sinai, J. Forecasting Terrorist Groups' Warfare: Conventional to CBRN. http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F11427995_60#page-1, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).
- Singer, D. J. (1958). Threat-Perception and the Armament-Tension Dilemma. *The Journal of Conflict Resolution*. 2 (1), 90-104.
- Steven, G. C. S. and Gunaratna, R. (2004). Counterterrorism-A Reference Handbook. *Contemporary World Issues*, Santa Barbara, ABC Clio.
- Tenet, G. and Harlow, B., (2007). *At the Center of the Storm: My Years at the CIA*. New York: Harper Collins.
- The 9/11 Commission Report, <https://www.9-11commission.gov/report/911Report.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2019).
- Treverton, G. (2009). *Intelligence for an Age Terror*. New York: Cambridge University Press.
- Willis, H. vd. (2005). *Estimating Terrorism Risk*. RAND Corporation, Santa Monica, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2005/RAND_MG388.pdf, (Erişim Tarihi: 02.01.2019).
- Woo, G. (2009). *Terrorism Threat Assessment and Management*. *Defence Against Terrorism Review*.2(1),101-116, http://www.coedat.nato.int/publication/datr/volume3/06-Terrorism_Threat_AssessmentandManagement.pdf, (Erişim Tarihi: 11.11.2019)

- Yusufzai, R., (1999). Osama Bin Laden: Conversation with Terror. TIME. 11.01.1999, <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,989958,00.html>, (Erişim Tarihi:17.10.2019).
- Zegart, A.B v.d. (2007). Why Academics Don't Study US Intelligence. Loch Johnson (ed.), Strategic Intelligence 1: Understanding The Hidden Side of Government. Westport: Praeger Security International. <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1360&context=jss>, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).